

Kéri Nagy Zsolt

**A Magyar Köztársaság és a magyar nemzet biztonságát és stabilitását befolyásoló
kockázatok és kihívások elemzése a nemzeti biztonsági stratégia továbbfejlesztése tükrében**

című doktori (PhD) értekezés szerzői ismertetése

I. TÉMAVÁLASZTÁS

A XX. század végének nemzetközi politikai történései - a globalizációs folyamat gyorsuló ütemének háttérében - olyan mértékben befolyásolták a nemzetközi rendszert, hogy a biztonságpolitika-elméletekben a korábbi állapotok és folyamatok gyökeres átértékelésére került sor. A biztonságpolitikai paradigmaváltást alapvetően a megváltozott nemzetközi rendszer jellege, a biztonságra és a stabilitásra hatással lévő tényezők alapvető átalakulása, azok jellegének és hatásmechanizmusának megváltozása kényszerítette ki.

Mára a Nyugat modernizációs és globalizációs törekvése a nemzetközi rendszer minden korábbinál bonyolultabb és érzékenyebb összefüggés-rendszerét hozta létre, amely folyamat ráadásul a korábban kiszámítható veszélyek és fenyegetések „stabilitását” követően az Egyesült Államok hegemoniáján alapuló egypólusú, kiszámíthatatlan kockázatokkal és kihívásokkal gazdag állapotot teremtett. Ebben az új nemzetközi politikai térben, a direkt katonai erő alkalmazásán alapuló fenyegetés háttérbe szorulásával párhuzamosan jelentősen növekedett a nem katonai jellegű kockázatok és kihívások számos formájának megjelenési lehetősége, amelyek felismerése, meghatározása, felderítése és az ellene történő védekezés sokkalta nehezebb feladat, mint a tisztán katonai jellegű fenyegetések esetében.

Tekintettel arra, hogy a nem katonai jellegű kockázatok globális és regionális szintű feltérképezése, elemzése, illetve azokra történő reagálás a megelőzés és a védekezés szempontjából az egyes államok és szövetségi rendszerek alapvető érdeke, ugyanakkor a kockázatok feltárása és elemzése egyre több tudományág kutatásainak szintézise által válhat mind teljesebbé, az általam választott téma az egyre gyorsabb ütemben változó nemzetközi rendszer feltételei között mindenkor aktuális. A témaválasztást a biztonságpolitika egyes tényezőinek kutatásában szerzett tapasztalataim szintetizálási kényszere, továbbá azoknak a napi tervezési folyamatokban történő felhasználási lehetősége indokolta.

A választott téma feldolgozása során alapvetően a 2004. októberig történt események szolgáltak alapul, amely egyben az értekezés első verziójának elkészülési idejét is jelenti, azonban a műhelyvitáig és az értekezés nyilvános vitára történő benyújtásig eltelt időszakban egyes részek átdolgozásra vagy pótlólagosan beillesztésre kerültek.

2. A KITŰZÖTT KUTATÁSI FELADAT ÖSSZEFOGLALÁSA ÉS CÉLKITŰZÉSEI

A téma kutatása során célul tűztem ki, hogy a Magyar Köztársaság és a magyar nemzet nemzeti értékeinek és érdekeinek védelme tekintetében a nemzetközi rendszer adott feltételrendszere mellett feltárásra és objektív módon elemzésre kerüljenek a nemzet jelenére és jövőjére hatással lévő lehetséges kockázatok és kihívások egyes típusai, valamint meghatározásra kerüljenek a nemzeti kormányok jelenlegi mozgásterében lehetséges reagálási és cselekvési lehetőségek. Az értekezésben az egyes jelenségek és folyamatok objektív és elfogulatlan megítélésére törekedtem.

Az értekezés céljaként az alábbi feladatok kerültek meghatározásra.

1. **a magyar nemzeti biztonsági stratégia dinamikus újraértelmezése** a nemzeti kormányok hatás- és szerepkörének visszaszorulása időszakában, a radikálisan megváltozott globális és európai biztonsági feltételrendszer alapján történő kormányzati feladat ellátás függvényében,
2. az elméleti megközelítésű **biztonságpolitikai stratégiának globális és lokális kiterjesztése,**
3. az átfogó **részstratégiák gyakorlati lebontásának** szükségessége, annak hangsúlyosabbá tételére történő figyelemfelhívás,
4. a Magyar Köztársaság biztonságpolitikájára speciális összefüggéseken keresztül direkt és indirekt hatással lévő nem katonai jellegű **biztonságpolitikai kockázatok bemutatása,** amelyek elsősorban a Magyar Köztársaság sajátos földrajzi, történelmi, gazdasági, kulturális és társadalmi adottságai miatt a geopolitikai dimenzió belül különös hangsúlyt kapnak,
5. az általános hadtudomány-elméleti környezetbe ágyazott biztonságpolitikai elemzésen belül a globális kihívások által jelentkező **regionális kockázatok megjelenéseinek feltárása,**
6. a Magyar Köztársaság szomszédságpolitikájának elemzése a **határon túli magyar kisebbséggel kapcsolatos politika és a térség stabilitása** vonatkozásában,
7. **a magyar gazdasági potenciál és a biztonság összefüggésének bemutatása,**
8. a **globalizáció hatásaiból eredő egyéb regionális kihívások** érvényesülési mechanizmusainak feltárása,
9. végül a nemzetközi rendszer egyre radikálisabban változó körülményei között **feltárni és elemezni azokat a jelenségeket és összefüggéseket,** amelyek megértése és hatékony kezelése elengedhetetlenül szükséges a **magyar biztonságpolitika** teljesebb körű **továbbfejlesztéséhez.**

A kitűzött célok megvalósítása érdekében az alkalmazott **kutatási módszerem** lényege az **alapkutatás** vonatkozásában a már ismert társadalmi, politikai, gazdasági és természeti jelenségek és azok törvényszerűségeinek összevetése volt a biztonságpolitika egyes vetületeinek szerves változásával. Az alapkutatás folyamán több, a biztonságpolitikai kihívások eredőiként is azonosítható szakterület kutatási eredményeit kellett megismerni annak érdekében, hogy azoknak az értekezés szempontjából releváns kapcsolódási pontjai meghatározásra kerülhessenek, illetve a biztonságpolitikai kihívások különböző dimenzióinak egyre szorosabb interdependencia rendszere bizonyítást

nyerhessen, továbbá a kockázatok kezelése során a kívánt hatások a továbbgyűrűző folyamatokra is kiváltásra kerülhessenek.

Alapkutatás keretében végzett tevékenységem során a Magyar Köztársaság biztonságpolitikai kihívásainak elemzésekor arra az általánosítható következtetése jutottam, hogy napjainkban a magyar biztonságpolitikai kihívások különböző dimenziói végső soron alapvetően két globális és egy regionális jelenségre vezethetők vissza. A globális kihívások közül rövid távon a **globalizáció folyamata**, és jelentős részben az abból eredő globális ökológiai változás, továbbá a **nemzetközi terrorizmus** új formájának megjelenése, regionális szinten pedig az ország geopolitikai helyzete, ezen belül **a magyar nemzet és a magyar állam határainak egybe nem esése** azonosítható az összes feltárt biztonságpolitikai kihívás eredőjeként. Középtávon a globális demográfiai trendekből adódó migrációs, globális és nemzeti elosztórendszeren belüli potenciálisan kialakuló feszültségek jelentenek kockázatot. Az értekezés alapvetően a biztonságpolitikai kihívások fent levezetett eredőit, végső soron azonban a kockázatok és kihívások bonyolult interdependenciáját vizsgálja, amelyek közül a fenti kiinduló tényezők, összetevők összefüggéseinek elemzése képezi a fő hangsúlyokat.

Az **alkalmazott kutatás** vonatkozásában az alapkutatás során feltárt eredmények hasznosítására kerül sor a következtetések levonásakor és az ajánlások megtételénél egyaránt, míg a **fejlesztési kutatás** keretében kerül sor a meglévő nemzeti biztonsági stratégia továbbfejlesztésére tett javaslatokra.

A **tudományos kutatás** különböző formáinak alkalmazásakor **összehasonlító módszer** keretében a biztonságpolitika egyes vetületeinek összefüggései, azok mozgatóelemeinek feltárása, valamint hatásmechanizmusainak összefüggésrendszere került a középpontba. **Történeti módszer** segítségével a biztonságpolitika egyes vetületei tekintetében a történelmi fejlődés elemzésére, a fejlődést befolyásoló tényezők feltárására kerül sor.

3. AZ ELVÉGZETT KUTATÁS EREDMÉNYEINEK RÖVID LEÍRÁSA, AZ AZOKBÓL LEVONT KÖVETKEZTETÉSEK

A kutatás eredményeinek kifejtését az értekezésben a Magyar Köztársaság és a magyar nemzet biztonságát és stabilitását veszélyeztető kockázatok jellegének megfelelően két részre, globális és regionális szinten történő hatás alapján választottam külön fejezetekre.

A stabilitást veszélyeztető globális tényezők elemzése során az **első fejezetben a globális nemzetközi tér vizsgálatát végeztem el**, amely magában foglalja a nemzetközi rendszer gyökeres megváltozását az egypólusú világrend kialakulásával párhuzamosan, továbbá az ezzel összefüggő biztonságpolitika-elméleti szemléletváltást. A nemzetközi környezet változásán belül áttekintésre került a Magyar Köztársaságot magában foglaló szövetségi rendszer jellege, ezen belül pedig e szövetségekben megjelenő feszítő erők hatása a magyar nemzeti érdekekre. A politikai, gazdasági és katonai integrációk korszakában bemutatásra került a három hatalmi potenciál feletti befolyásolása képességét folyamatosan elvesztő nemzetállam egyre szűkülő cselekvési lehetősége az új típusú biztonságpolitikai kockázatokkal és kihívásokkal szemben, valamint a biztonságpolitikai kihívások egyes dimenzióinak elemzése során bemutatásra került a közöttük meglévő egyre erősödő interdependencia jelleg is.

A Magyar Köztársaság stabilitását és biztonságát befolyásoló globális tényezők közül **első lépésben részletesen foglalkoztam a globalizáció** gazdasági, ökológiai, politikai, technikai-technológiai, valamint ideológiai-kulturális dimenzióinak, mint külső környezeti adottságok **állapotával és hatásával** a nemzet biztonságára történő hatás szempontjából. A globalizáció egyes dimenzióinak hatásai közül **második lépésben az ökológiai folyamatok kockázatait emeltem ki** tekintettel azok újszerűségére, továbbá elméleti és gyakorlati alulértékelttségükre. A globális jellegű kihívások körében **harmadik lépésben a nemzetközi terrorizmus új típusának kialakulásával előállt kockázat elemzését végeztem el.**

Az értekezés második fejezetében a Magyar Köztársaság stabilitását és biztonságát befolyásoló regionális tényezők elemzésénél olyan folyamatok **feltárására törekedtem**, amelyek sajátosan értelmezhetőek a Magyar Köztársaság szűkebb geopolitikai terére, azaz amelyek - természetesen a globális rendszer részeként - szűkebb tér-rendszerben zajló folyamatok és azok hatásainak összességei. Ennek keretében foglalkoztam a határon túl élő nagyszámú magyarság biztonságpolitikai vetületben megjelenő kockázatával, a magyar nemzetgazdaságból eredő kockázatokkal, a demográfiai, migrációs trendekből és a szervezett bűnözésből eredő kihívásokkal, továbbá a technológiai- és környezetbiztonság kérdésével, valamint a nemzetközi terrorizmusból eredő kockázatokkal.

Az értekezés harmadik fejezetében a kutatómunka egyik céljaként **ismertetésre** került a dinamikusan újraértelmezett **stratégiai alkotás** elméleti és gyakorlati **követelményrendszere**, amelyhez a magyar nemzeti biztonsági stratégia tartalmi elemeinek **továbbfejlesztésére tett javaslatok** is tartoznak. A kutatási céloknak megfelelően a magyar nemzeti biztonsági stratégiában nem, vagy nem kellő súllyal kezelt globális és lokális kockázatok és kihívások elemzésével megvalósult **a stratégia-elmélet** ezirányú **kiterjesztése**, amelyhez a stratégia teljesebb körű megfogalmazására tett javaslat is párosult. **Az értekezés céljának megfelelően** fel kívántam hívni a figyelmet a magyar nemzetstratégia, mint a magyar nemzeti biztonsági stratégia elméleti alapjának a politikai és gazdasági folyamatok felett álló jellegére, a magyar nemzeti biztonsági stratégia folyamatos aktualizálásának fontosságára és elveire, annak tartalmi elemeinek megfelelő súlypontozására, részstratégákra történő bontására, valamint a végrehajtás tervszerű ellenőrzésének szükségességére. Az értekezés átfogó jelleggel törekedett visszaadni azt az eredetileg nemzetstratégiainak tűnő kérdéskört, amelynek a magyar nemzet értékeinek és érdekeinek megfogalmazásával a nemzet jövőjét kell biztosítani, amely azonban a napi politikai és gazdasági hatalmi harcok oltárán a globalizáció folyamatában részben vagy egészben feláldozódni látszik.

Az értekezés negyedik fejezetében a kutatás során feltárt összefüggések összefoglalása történt meg, amely tartalmazza az új tudományos eredményeket és az ajánlásokat.

4. AZ ÉRTEKEZÉS TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEI ÉS HASZNOSÍTHATÓSÁGÁRA TETT JAVASLATOK

Az értekezéssel felhívtam a figyelmet a gyökeresen megváltozott nemzetközi rendszer stabilitását és biztonságát befolyásoló, a korábbiaktól részben vagy egészben eltérő

kockázatok és kihívások hazánkat érintő tényezőire. A téma elemzésével véleményem szerint először vállalkoztam **a biztonságpolitika szélesebb körű komplex elemzésére** oly módon, hogy az egyes tényezők elemzésénél a **várható kockázatok széles spektrumának figyelembe vételével sajátos összefüggés-rendszerbe helyeztem a reálfolyamatokat és trendeket**. Tudományos értékű eredménynek tekintem:

1. Az egyes **biztonságpolitikai tényezőket érintő** kockázatok és kihívások között meglévő **interdependencia** - folyamat- és hatásérvényesülés jellegű bemutatással és elemzéssel elkészített - **mátrix rendszerű leképezési módját**, valamint e mátrix egyes tényezőire ható folyamatok hatásainak, továbbá e hatásoknak az egyes folyamatokra gyakorolt **változását indukáló rendszerének bemutatását**.

2. Javaslatot tettem a Magyar Köztársaság nemzeti biztonsági stratégiájában ez idáig **nem kellő hangsúllyal szereplő**, ugyanakkor a nemzet jövőjét alapvetően megingatni képes **folyamatok további elemzésére** (demográfiai folyamatok, határon túli magyar és a határon belüli nemzeti kisebbségek, ökológiai változások), továbbá a magyar nemzeti biztonsági stratégia tartalmi elemeinek továbbfejlesztésére, amelyben újszerű elem a **gördülő jellegű tervezés** elvének, a **részstratégiákra bontás** és az **ellenőrzési, beszámolási folyamatok** rendszere, amelynek gyakorlati megvalósítása **relatív előnyhöz juttathatja a Magyar Köztársaságot**.

3. **Feltártam** a hatalmi potenciálját folyamatosan elvesztítő **nemzetállamok szerepét** a biztonságpolitika egyes tényezői feletti **irányítási potenciál szempontjából**, a hosszú távú nemzeti értékek és érdekek képviselőit megvalósíthatósága szempontjából pedig felhívtam a figyelmet a nemzetállam hatáskörébe tartozó **döntések fokozott jelentőségére**.

4. Megállapítottam, hogy a magyar **társadalom és a civil szféra** szélesebb körű **bevonása** szükséges a nemzeti értékek és érdekek eredményesebb meghatározása érdekében, amely a kül- és biztonságpolitika társadalmi meghatározottságának növelésével a nemzetstratégia alakításában és a biztonságpolitikai kihívások kezelésében **eredményesebb szerepvállalást** jelent.

Értekezésemet a **biztonságpolitika komplex módon történő elemzésén alapuló összefüggésrendszer kifejtésére tekintettel** a problémakör alaposabb megértése, valamint a megfogalmazott összefüggések jellegének **további kutatása céljából** alapul szolgálva **ajánlom** a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem számára, **továbbá a nemzeti biztonsági stratégia elméleti és gyakorlati továbbfejlesztési folyamatában részt vevők számára** a magyar nemzeti értékek és érdekek hatékonyabb védelmének biztosítása érdekében. Az értekezésben megfogalmazott kutatási eredmények alapján célszerű a **kormányzati döntéseknél** figyelembe venni a **fenntartható fejlődés**, valamint a magyar nemzet értékei és érdekei védelmének **biztosítása érdekében** a társadalmi-gazdasági-velempolitikai tényezők interdependencia jellegét, a környezet-, gazdaság- és a szociálpolitika integrációjának fontosságát.

5. PUBLIKÁCIÓK, KÖZSZEREPLÉSEK JEGYZÉKE

- „A terrorizmus új dimenziói: háttér és következtetések” – tanulmány
Tudományos Közlemények 2002. II., Budapesti Közgazdaságtudományi és
Államigazgatási Egyetem Védelemgazdasági Tanszék
- „A biológiai fegyverek reális veszélyei” - tanulmány
Tudományos Közlemények 2003. I., Budapesti Közgazdaságtudományi és
Államigazgatási Egyetem Védelemgazdasági Tanszék
- „Kárpát-medence térségének stabilitása és a magyar nemzetstratégia összefüggése” -
tanulmány
Tudományos Közlemények 2004. IV., Budapesti Corvinus Egyetem
Védelemgazdasági Tanszék
- „A globalizációs folyamat egyes dimenzióinak összefüggésrendszere és hatása a
nemzetközi rendszerre” - tanulmány
Tudományos Közlemények 2005. I., Budapesti Corvinus Egyetem
Védelemgazdasági Tanszék
- „A demográfiai és migrációs folyamatokból eredő biztonságpolitikai kockázatok
összefüggése” - tanulmány
Tudományos Közlemények 2005. II., Budapesti Corvinus Egyetem
Védelemgazdasági Tanszék
- "A XXI. század - új típusú háborúk kora?" - cikk
KAPU 5/2003., KAPU kiadó
- „Egy Irán elleni katonai offenzíva ellentmondásai” – cikk
KAPU 1/2005., KAPU Kiadó
- "A magyar nemzetpolitika a térség stabilitása tükrében" - tanulmány
Magyar Kisebbség 2004/3 (33. szám), Kolozsvár, 2004.

Előadások, szemináriumok:

- előadás a BKÁE Védelemgazdasági Tanszékén a nappali 4.,5. évfolyamon, valamint
a részdíjs egyetemi képzés (REK) 1.,2. évfolyamán heti 2 órában.
2002. 01. 01. - 2003. 08. 01.
- „A Magyar Köztársaság geopolitikai értékelése az ezredforduló küszöbén, integrációs
és globalizációs környezet” előadás a Magyar-Osztrák Tiszti Fórumon a BKÁE
Védelemgazdasági Tanszék rendezésében nemzetközi fórumon német nyelven.
1999. 05. 27.

„A Magyar Köztársaság geopolitikai értékelése az ezredforduló küszöbén, integrációs és globalizációs környezet” előadás a Haus Rissen Führungsakademie Hamburg intézetben német nyelven.

2000. 02. 07.

„A Magyar Köztársaság kül- és biztonságpolitikai feltételrendszerének változása a hidegháborút követően” előadás a Münchener Egyetem delegációjának német nyelven BKÁE Védelemgazdasági Tanszék rendezésében.

2000. 03. 14.

„A Magyar Köztársaság szomszédságpolitikája” előadás a Georg von Vollmar Akademie (Kochel am See) intézetben német nyelven.

2000. 05. 24.

„A Magyar Köztársaság biztonságpolitikai kihívásai a globális kihívásokkal kapcsolatban” előadás az Ostsee Akademie (Lübeck-Travemünde) delegációja részére a BKÁE Védelemgazdasági Tanszék szervezésében német nyelven

2000. 09. 14.

felszólalás a Magyar-Svéd Tudományos Konferencián a BKÁE szervezésében.

2000. 12. 06.

"A Magyar Köztársaság európai intézményekhez történő csatlakozásának megítélése a magyar és európai gazdasági és biztonsági érdekek szempontjából." - előadás a BKÁE Védelemgazdasági Tanszéken német nyelven a Bamberg-i Egyetem delegációjának.

2002. 05. 29.

"A Magyar Köztársaság európai intézményekhez való csatlakozásából eredő magyar és európai gazdasági és biztonsági érdekek változása." - előadás Hamburgban a Haus Rissen intézetben német nyelven.

2003. 04. 27.